

Livet på Storflor

Av Johanne Storflor Sæter

Johanne Storflor og Arne Sæter fotografert i 1947 på Storflor

I dette tilbakeblikket forteller Johanne Storflor Sæter (f. 7.3.1919 på Storflor) om dagliglivet på gården hun vokste opp på og om minnerike glimt av hva livet har brakt siden. Artikkelen er ført i pennen av hennes sønn, Jon Arne Storflor Sæter.

Storflor gård ligger på Flornes i Stjørdal kommune, Nord-Trøndelag.

Far

Min far, Ole J. Storflor (f. 15.4.1881), ble odelsgut på Storflor fordi han ble født tidligst av to tvillingbrødre. Begge guttene ville helst bli prest, men det var det bare tvillingbroren Lars som ble, for Ole måtte tradisjonen tro ta garden. Ole hadde en rekke tillitsverv i kristent forenings- og menighetsliv. Han var en gudfryktig og bibeltro mann. På sine eldre dager på kåret husker jeg han ofte satt på stua og sang, mens mor spilte piano. Spesielt glad var han i «Jeg er en seiler på livets hav», og mens han sang den så han på et bilde på veggen han hadde bedt meg male av en seilbåt i åpen sjø. De siste ordene vi hørte fra hans munn idet han døde var: «Herre, ta imot min ånd!». Ved siden av gårdsdriften var Ole banksjef i Hegra Sparebank og var med i kommunestyret. Ole dirigerte et sangkor for kristen ungdom i Flora, og de hadde alle sine øvelser heime på Storflor. Alle hans seks barn var med i koret.

Mor

Elen Olsdatter Frøseth, f. på Byneset 31.1.1881, ble gift med Ole i 1908. Hun gikk lærerskolen, men fikk også utdanning fra Elen Ofstads husflidsskole i Trondheim og sydde klær bl.a. til seg selv og sine seks barn. Før hun giftet seg med Ole, var hun lærerinne på Frøya, i Lierne og på Bosberg (Byneset). Hun traff Ole da hun besøkte rektorfamilien ved Fredly Ungdomsskole på Nidarvoll etter at hun selv var elev. Ole, som da var elev her, var skoleflink og satt den dagen Elen kom på stua til rektoren og rettet stiler for ham. Elen vokste opp i strandkanten av Trondheimsfjorden, men sa at hun aldri savnet sjøen etter at hun giftet seg og flyttet til Flora. Sjøen forbandt hun med mye slit og fare. Under oppveksten på Frøseth måtte de i båt hver gang de skulle til Trondheim fordi det ennå ikke var veg langs med fjorden. Og hun husket ansvaret de hadde for å forsyne Frøseth-fyret med brennstoff – de måtte ro ut til skjæret uansett vær og vind. Elen var medlem av skolestyret og fulgte godt med i hva som foregikk i skolestua. I likhet med sin mann var hun med i kristne foreninger som leder og var aktiv på bedehuset. På bedehuset ble hun for eksempel brukt som organist.

Barna

Birgit (f. 30.9.1909). Gift med gardbruker Håkon Fuldseth (f. 20.3.1908), Hegra

Ingebjørg (f. 6.2.1911). Gift med arbeidsformann i Statens vegvesen, Ole S. Øverkil (f. 3.4.1905), Flora

Elise (f. 16.1.1913). Gift med vegmester i Statens vegvesen, Nils Flormælen (f. 11.8.1908), Flora

Ruth (f. 20.4.1915). Gift med løytnant Thor Hedenstad (f. 25.6.1920), Kongsberg. Bosatte seg i Kongsberg.

Johanne (f. 7.3.1919). Gift med prost og stortingsmann Arne J. Sæter (f. 21.8.1913 på Surnadalsøra). Bosatte seg på Heimdal og i Rindal

Josef (f. 26.9.1921). Gift med Maja Olsdtr. Borgen (f. 14.9.1922) fra Verdal. Josef og Maja tok over gården Storflor. Som enkemann giftet Josef seg med misjonær og lærer Aud Bredeli (f. 26.6.1928) fra Leinstrand, Melhus

Gårdsdrift og seterliv

Da jeg vokste opp i 1920- og 30-åra hadde vi mange dyr på gården. Vi hadde kyr og sau. Før far kjøpte traktor, hadde vi som regel to, på det meste fire hester på stallen. Før min tid var det høner også på gården, men far likte ikke å trække i høneskitt på gårdsplassen, og det ble slutt på hønseholdet.

Jeg husker at det enkelte somrer var så varmt og så mye åte (insekter) i høyonna at vi

sov om dagen og arbeidet om natta. Ellers var det vanlig at far og hesten var i gang med å kjøre slåmaskina allerede klokka fire for å komme åta og varmen i forkjøpet. Når høyet i hesjene var tørt, kjørte vi det inn med hest og høyvogn. Vi barna måtte opp i vogna og trække sammen høyet. Hesten kjørte høyogna opp låvebrua og inn på låvens andreetasje.

Storflor har store skogeiendommer, mest på sørsida av elva. Mor sa en gang til meg at det var ei mil innover med skog der. Vi hadde høyløe på Nettet, og to sommerfjøs ovenfor husa på Storflor.

Det var ikke seterdrift i min tid. Tidligere hadde Storflor seterdrift på to voller innpå marka, begge på sørsida av elva. Først på sommeren ble kyrne tatt til Vårvollen på Litjvollen. Senere ble de flyttet til Florvollen ved Brattbektjønnna. Men jeg opplevde seterdrifta hos mine slektninger på gården Renå i Gudå, hvor min farmor kom fra. De hadde geiter på setra, og jeg var med på setra en sommer. Der satte de høy i stakk utpå setervollen. Mens jeg var der på sommerferie, hadde jeg min egen brune geitost, og jeg brukte av denne på brødiskiva hver dag. Det var det beste jeg visste.

Min fars onkel, Nils Renå, hadde gården, og han ble 103 år gammel. Han hadde tre ugifte døtre og fikk dermed ingen barnebarn, og jeg fikk av den grunn ekstra mye oppmerksomhet og kjærlighet når jeg var her. Det var både kveldsbønn og godnattklem å få hver kveld.

Storflor hadde eget vann fra oppkomme opp i lia ovenfor gården. Vannet kom derfra i vassrør til gården. Vi hadde innlagt springvatn i både fjøs og våningshus. Ved siden av stallen var det støpt en dyp vasskomme som også fikk kontinuerlig vann fra oppkommet. I kommen satte vi melkespannene til avkjøling før den ble kjørt til jernbanestasjonen på Flornes med hest og vogn. Storflor-gårdene skiftet på med å kjøre melka. Derfra gikk melka med tog til meieriet på Hegra.

Storflor eier en strekning av elva, hvor det er godt laksefiske. Iverhølen og Svarthølen er de mest kjente fiskeplassene. På forsommeren vaska vi rundt i alle rom på hele stuelåna, begge etasjer, og leide ut til laksefiskere. Selv flyttet vi ut i Matstua. Der var det stue, kjøkken og gang i 1. etg. I 2.etg, hvor vi sov, var det fire rom og en gang. Før min tid, mens bestefar hadde garden, var det ofte lorder og andre engelskmenn som leide laksefiske og bodde hos oss. Bestefar hjalp til med å være roer. Min far lærte seg engelsk og var også med og rodde for laksefiskerne mens han drev gården. Tante Beret-Martha, en ugift søster av far som bodde fast på kåret sammen med bestemor og bestefar, var kokke for laksefiskerne.

Husmenn og husmannsplasser

Det var tre husmannsplasser under Storflor: Hansløfta (nord for Storflor), Floråsen (mot nordøst) og Florhaugen (på sørsida av elva). Jeg husker bare den siste, som vi kalte Haugen. Her hadde de bare ett rom og en hems for en stor familie – jeg tror det var åtte barn som vokste opp der. Før min tid hadde mannfolkene pliktarbeid på Storflor i slåtonna. Fra Storflor hadde vi direkte utsyn tvers over dalen mot Haugen. Jeg husker at jeg kunne se at folk fra Haugen satt på rekke og rad frampå haugen og så utover dalen.

På husmannsplassene Løfta og Åsen, som begge lå oppå høydedraget ovenfor Storflor, emigrerte alle til Amerika.

Samebesøk

Det var ikke bare husmenn som hadde trange kår. Jeg husker særlig en samefamilie som bodde oppimot fjellet. Samekona kom innom oss av og til og satte seg på vedkassen på kjøkkenet. Hun sa ingen ting, men mor visste hva hun ville. Mor gikk ut i stabburet etter flesk og annet som hun fikk med seg. Samekona bruke ei tønne på butikken Florheim til å samle opp det hun fikk inntil mannen hennes kom og fraktet det til der de bodde.

Bygninger

Våningshuset på Storflor ble bygd i 1832. Under byggingen skal min oldefar, Ole J. Storflor (f. 1816), ha sprunget på mønsåsen før taket ble lagt ferdig! Ole var da 16 år gammel.

Min far var opptatt av at alt skulle være skikkelig og standsmessig på Storflor. Med impulser utenfra bygde han ei hagestue på trønderlåna mot øst og en bred, todørs utgang til hagen. Dette gav Storflor gård en særpreget fasade som var unik i Stjørdals-dalføret. I andreetasjen av denne var det veranda med tak over og store vindusåpninger uten glass, som vi brukte når sengetøy ble luftet.

Låven er fra 1899. Fjøsset og Matstua ble reist i 1920-åra. Ingen vet hvor gammelt stabburet er.

Gamle redskaper og gjenstander

De gamle gjenstandene som er illustrert på nettsidene om Storflor, har alle opprinnelse fra gården. Noen av gjenstandene fra Storflors gamle dager finnes der fortsatt, men de fleste er spredt blant arvingene etter Elen og Ole. Blant gjenstandene vi har oversikt over, stammer noen helt tilbake fra 1700-tallet. Blant de eldste er ei grønnfarget glassrute hvor det er ripet inn «L. D. Klüver 1813». Denne er trolig fra et eldre hus som har stått på Storflor. Min bror, Josef, har funnet ut at Klüver skal ha vært en arkeolog. Trolig har han ripet inn navnet sitt en gang han har besøkt Storflor.

Den mest unike gjenstanden er nok en dansk artillerisabel fra 1802, som ble brukt av Peder Flor (f. 1782), sønn av «Halt-Ola» Flor. Han ble kalt overjeger Flor og var av den gamle slekta på gården. Vår slekt kom til Storflor i 1781. I følge Josef deltok Peder Flor i krigen mot Sverige 1807–14, bl.a. i grenseslaget ved Røddesnes i Østfold. Han fikk den danske, militære tittelen dannebrogsmann. Han skal ha vært uvanlig modig og foretaksom. I Rolfsens lesebok, som vi brukte på folkeskolen, stod det at han gikk i spissen for soldatene og sa: «Kom nå gutter, så skal vi renske skogen (for svensker)!»

Mange av 1800-talls-gjenstandene fra Storflor har initialer og årstall. Min farfar, John O. Storfloren, var flink til å lage ting og redskaper, og han dekorerte dem ofte omhyggelig. Blant gjenstandene er ei stor treause med dekor på skaftet. Josef forteller at han brukte ausa til å ha salt i da han kasta salt over nyinnkjørt høy på låven. Når høyvogna var tømt og høyet spredt utover, kastet han tradisjonen tro to-tre never salt over høyet. Ytterst på auseskaftet er Storflors nyeste bumerke skåret inn. Dette likner av utseende noe på det tyske jernkorset (krigsdekorasjon fra 2. verdenskrig) og ble tatt i bruk første gang i 1818. Tidligere hadde gården et bumerke som likner stjerna i det israelske flagget.

Hagen

Hagen på Storflor var noe utenom det vanlige. Et stort, gammelt balsamtrep stod i hagen like ved innkjørselen til gården. Far leide seinere gartner til å anlegge en stor hage. Den gikk nesten helt ned til riksvegen, og var omsluttet av et hvitmalt hagegjerde. Langs gårdsvegen ned mot riksvegen, og langs riksvegen et stykke, var det bjørkeallé. For å komme inn i hagen var det to grunder – én på hver side av trønderlåna.

Fra hagegrinda ved østenden av låna gikk det gruslagte stier ned til to steder som vi kalte «lysthus». Det ene var plassert helt øst i hagen, og det andre helt vest. Lysthusene bestod av en rund, åpen og gruslagt plass omkranset av busker. Lysthusene hadde ingen trekonstruksjoner i form av vegger eller tak, kun vegger i form av busker. I lysthusene var det bord og benker hvor vi koste oss med kaker og drikke i helgene og når vi hadde gjester om sommeren. Et stykke før inngangen til det østre lysthuset stod det et mandeltrep på hver side av stien. Rundt dette lysthuset var det plantet busker av sibir-ertetre som blomstret gult midtsommers. Det andre lysthuset var omkranset av hvitblomstrende brudespirea.

Nedover hele hagen var det epletrær og bærbusker. Inntil stueveggen hadde vi to epletrær som vokste slik at vi kunne strekke ut handa fra soveromma i andre etasje og forsyne oss.

Midt i hagen ble det plantet ei blodbøk, som i dag er et stort, staselig tre.

Far var meget renslig og pertentlig. Hver vår hadde vi dugnad hvor vi var ute på gårdsplassen og kostet den ren etter vinteren. En gang vi kostet gårdsplassen den 1. april, narret min søster Ruth far med at de hadde ringt fra jernbanestasjonen om at en kasse med sardiner hadde kommet med toget. Ettersom far var medeier i en sildoljefabrikk i Råkvåg, gikk han på aprilspøken. Da far var reist til Flornes stasjon, ble Ruth – som da var i tiårsalderen – så redd at hun gikk oppi skogen og ville overnatte under et tre. Før hun gikk, sa hun til meg at jeg måtte legge ut mat på burstrappa til henne. Da far kom hjem og fikk høre om Ruth, gikk han bak låven og ropte: «Du må komme ned. Ruth! Jeg er ikke sint på deg lenger.» Da kom hun ruslende.

På åkeren sørvest for hagen stod det etter skuronna en tid kornband på staur. På mørke høstkvelder kom det av og til ungdommer på epleslang inn i hagen, og de gjemte seg ofte bak kornstauene. Noen av dem hadde med seg sekk til å ha eplene i. Far hadde hengt kubjeller oppi enkelte epletre, med snor opp til loftsvinduet. I tillegg lånte han en gang ei høyfjellssol, jeg tror det var fra Nesset, som han lyste nedgjennom hagen med. Da forsvant de ubudne gjestene fort.

Måltider

Første måltidet bestod av kaffe og brødskiver og ble servert før fjøstid tidlig på morgenen. Det var frokost kl 9. Den bestod av varm byggmelsgrøt og melk som drikke. Kl 11 var det formiddagskaffe med brødskiver. Kl. 13 var det middag. Det var middagslur for mannfolka fram til kl 2, mens kvinnfolka vaska opp koppene og forberedte servering av kaffe til kl. 2. I 4-tida var det nonsmat, som bestod av brødskiver og kaffe. Kveldsmaten var kl. 19 og bestod av brødskiver eller kald byggmelsgrøt (rester etter frokost) med melk på. I slåttonna, skuronna og potetonna fikk vi formiddagsmaten og nonsmaten servert ute på jordet.

Selv om kaffe var mye brukt på Storflor da jeg vokste opp, har den en kort historie i vårt land. Tante Beret-Martha fortalte at kaffen var så dyrebar i hennes barndom at bare utvalgte gjester fikk smake. Hennes bestefar lurte med seg disse ut i smia, hvor de i smug fikk servert den eksklusive drikken.

Far var medeier i Råkvåg Canning, en hermetikkfabrikk i Stjørna. Vi fikk kasser med hermetisk brisling i olje derfra som far hentet på jernbanestasjonen. Vi hadde kassen stående i stabburet, og vi hentet inn en boks til nonsmaten (4-tida) hver dag.

Klesvask

Klesvasken foregikk i Matstua. De hvite klærne ble kokt i vann i en stor kobberkjel på peisovnen i Matstu-kjøkkenet. En gang mor var der i torevær, kom det et kulelyn ned gjennom muren og fór ut gjennom vinduet. Vi hadde innlagt vann, men av og til tok vi klærne i ei handvogn som vi dro til bekken øst for garden og skylte klærne der.

Skuvseng og skinnfell

Vi lå alle i skuvsenger. Jeg husker at mor og far knelte hver kveld ved senga og bad kveldsbønn. Ruth og jeg delte et rom sammen. Vi lå ei tid i samme skuvseng der. Jeg husker at Ruth lå rolig når hun hadde lagt seg, men jeg måtte snu og vende meg en del før jeg fikk sovne. Ruth ble irritert og gav skarp beskjed til sin lillesøster: «Ligg i ro!» På kalde vinternetter husker jeg at mor og far brukte saueskinnsfell over seg.

Sykdom

Det var mye tæring (tuberkulose) blant folk. Penicillinens antibakterielle effekt ble oppdaget i mellomkrigstida, men kom ikke i bruk i vanlig medisinsk praksis før på 1950-tallet. Jeg husker vi hadde en dreng på gården som hostet mye, og mor var redd. Mor tok

koppene hans til side og kokte dem i en kjel på vedkomfyren. To av barna til mine søsken ble likevel smittet av ham: Ragnar Flormælen ble frisk igjen, mens Øyvind Øverkil (f. 1934) døde bare 13 år gammel i 1947.

Barnelek, fritidssysler og inneaktiviteter

Om vinteren aket vi med kjelke og gikk på ski. Lengre skiturer gikk alltid over den islagte elva og videre innover til Sonvatna. Josef var god til å hoppe ei tid og hoppet over tredve meter. Når det var is på elva, gikk vi på skøyter. Jeg gikk ifra sønnen til læreren min, og det husker jeg han likte dårlig!

Resten av året hoppet vi jenter paradiset og lekte «balltur» (kastet ball mot låveveggen). Vi vippet også pinne. Det ble gjort ved at vi la en pinne på to mursteiner som vi satte opp like ved hverandre. Med en lang kjepp vippet vi pinnen lengst mulig. Vi målte avstanden tilbake til mursteinene ved å bruke pinnen som måleenhet. Det var også vanlig at vi kastet hesteko. På låven hadde vi ei disse som var så brei at vi kunne sitte to i den. Dissa var mye brukt. Vi kunne hoppe fra den og rett opp i høyet.

Vi var medeier i et privat elektrisitetsverk i Brattbekken på andre sida av elva, og fikk strømmen derfra. Strømmen brukte vi til lys og fikk oss komfyr på kjøkkenet. Av og til var det for lite vannføring i bekken på vinterstid, og da husker jeg far tok den store oljelampa med stor, flott skjerm på og satte det midt på det runde spisebordet på stua. Der satt vi med bøker, aviser, håndarbeid og lekser. Hvis vi brukte for mye strøm, begynte lyset «å vippe», som vi sa. Det betyr at lyset gikk vekselvis av og på inntil vi slo av en del av lampene eller komfyren.

Spesielle barndomsopplevelser

Min søster Elise har fortalt om en hendelse som skjedde med vår storesøster Ingebjørg da hun var liten. Ingebjørg var ei bestemt lita jente med bein i nasen. En dag Ingebjørg gikk nede på hovedvegen, ble hun overkjørt av Ole Bakkom (Florbakken) på sykkel. Reaksjonen lot ikke vente på seg – Ingebjørg reiste seg og utbrøt: «Troll!»

Skole

Vi hadde skole annenhver dag. Flormo skole lå en kilometer fra Storflor, og vi gikk dit til fots. Skolestua for barneskolen (7 årig) bestod av ett rom. I samme hus bodde lærerfamilien. I skolerommet over barneskolen var det framhaldsskole. Her gikk jeg det åttende skoleåret. Framhaldsskolelæreren bodde hos oss på Storflor i de periodene han var her og underviste.

Kristenliv og oppdragelse

Både mor og far var personlig kristne. Vi leste eller sang borbønn ved måltidene, og vi ba kveldsbønn når vi gikk til sengs. Hver søndag det ikke var gudstjeneste i Floren kapell, holdt far andakt på stua. Det var lenge å sitte stille. Jeg husker vi barna satt i sofaen og ventet på at han skulle bli ferdig.

Mor var synsk. En gang vi ikke klarte å finne alle sauene igjen om høsten, drømte mor at hun så dem på en plass i skogen hvor de ikke hadde vært og lett. Om morgenen sa hun at vi skulle gå til den plassen fordi hun hadde sett sauene der i drømme. Vi gikk av sted og fant sauene der de hadde blitt fortalt.

En gang så mor en engel over senga si i soverommet. Engelen hadde vinger.

Hver søndag det ikke var gudstjeneste i kapellet på Flornes, holdt far andakt for oss i stua på Storflor.

Mine foreldre la stor vekt på å leve etter kristne normer og regler. Hvis vi mistet en knapp i jakke eller skjorte før kirketid søndags morgen, festet mor knappen bare delvis – nok til at den hang på plass. Etter kirketid festet hun den skikkelig. Vi kunne ikke

drive med håndarbeid på søndagen. Kortspill var selvfølgelig bannlyst, og det samme var alkohol. Unntaket som bekreftet regelen var det tradisjonelle maltølet til jul og i slåttonna.

Juleforberedelser

Til juleforberedelsene hørte ølbrygging (maltøl) av bygg. Først bløtet de kornet i vann så det ble vått. Så tørket de kornet på ei plate over et ildsted i «såinn-huse!» i smia, og kornet fikk røyksmaken den skulle ha. Da far tilsatte gjæra i ølet, lo han og fortalte oss om gammel tradisjon omkring dette. Før i tida kauka (ropte) de høyt for å skremme bort tusser og troll så de ikke skulle hindre en vellykket gjæringsprosess.

Bakstekona Oline kom hvert år før jul og bakte store flatbrød-leiver i Matstua for et helt års forbruk. Hun bakte 100 leiver pr. dag. Flatbrødet ble stablet og lagret i to svære hauger på det store bordet i stabburet. Julebaksten ble gjort av husets egne, med mor Elen i spissen, og her inngikk bl.a. smultringer, goro, fattigmann og fikenkake.

Slakteren Olaus Langfredagsnes kom hver førjulsvinter og slaktet julegrisen ute på tunet. Vi hadde oftest bare én gris, men enkelte år hadde vi også purke og grisunger. Vi barna hadde et nært forhold til dyra på garden og gjemte oss når slaktingen skulle skje.

Vi hentet selv juletreet fra egen skog. Far og noen av barna hadde med seg kjelke som vi dro det hjem på. Treet ble pyntet med levende lys, kuler og spir i toppen.

Julekvelden og 1. juledag

Etter at vi hadde gjort oss ferdig i fjøset, startet julekvelden på Storflor. Mor koka grøt (som regel risengrynsgrøt) og serverte litt saltmat (kjøtt) etterpå. Vi satt rundt det store runde bordet midt i stua. Tante Berit Martha, den ugifte søstera til far, bodde i kårleiligheten på Storflor (også etter at bestemor og bestefar døde), og hun var alltid med oss julekvelden. Far leste juleevangeliet når vi hadde satt oss til bords. Så sang vi «Så frelser vi fra synd og nød, med jubel vi istemme. Oss er i dag en evig frelser født. Det vil vi aldri glemme.» Etterpå gikk vi rundt juletreet. Deretter ble det utdeling av julepakker og kos med frukt. Spesielt godt syntes jeg om de store, røde kjøpeplene vi fikk julekvelden. De kjøpte vi hver jul for penger (25 kroner) som fars tvillingbror Lars hadde stående i Hegra Sparebank, hvor far var banksjef. Dette var den årlige julegaven fra Lars, som hadde utvandret til Amerika.

På 1. eller 2. juledag var vi alltid i Flora kirke på gudstjeneste. Vi kjørte i de første åra med hest. Etter at det ble orden på snøbrøytinga, gikk vi over til å bruke bil.

Mellomjula

I mellomjula pleide vi å få besøk fra gammelonkel Nils Renå (onkel til min far). Han kom kjørende med hest og sluffe. Hesten hadde dombjeller. Selv satt Nils på en bjørneskinns-pels og hadde på seg en varm pesk. Fra gården Renå ved Gudå lenger oppe i dalen hadde Nils en mils veg å kjøre før han endelig kunne svinge inn på tunet på Storflor.

De første bilene

Far fikk sin første bil i 1920 og ble dermed den første bileieren i Flora. Han fikk drosjeoppdrag, f.eks. når folk skulle hentes på jernbanestasjonen på Flornes. Hver gang dette skjedde, skyndte jeg meg og stod ferdig påkledt i kåpe ved bilen i håp om å få bli med og åpne grunder. Som den første bileieren lærte far opp alle andre i bygda i kjørekunsten. Fars første bil var en Ford, deretter Chevrolet, Overland Whippet og til slutt Opel Olympia fra 1937. Under 2. verdenskrig krig 1940–45 ble alle privatbiler konfiskert av tyskerne. Far var framsynt nok til å legge en lapp i lomma på bildøra med sitt navn og adresse. Etter krigens slutt ble lappen i bilen funnet i Meråker, og vi fikk vår Opel Olympia tilbake!

Jeg husker at vår Overland Whippet 6, som vi fikk ca. 1930, etter noen år ble solgt til lærer Arne Sten i Flora. Ettersom vegen gjennom bygda var så smal at det var vanskelig

å finne steder å møte motgående biler, var Sten i begynnelsen så forsiktig at han gikk ut av bilen og så etter om det kom noen rundt de skarpeste svingene før han kjørte. 40 km/t var maksimal fart for biler på Floras grusveger. En gang lærer Sten skulle ut og kjøre med sin Overland Whippet, kom Otmar Brattås gående. Sten spurte om han ville sitte på. Otmar svarte: «Æ hi itj ti'a.»

Bruk av bil vinters tid var vanskelig de første åra på grunn av mangelfull brøyting. Den første tida ble det brukt to hester foran ploegen som brøyta veg til jernbanestasjonen på Flornes. Hver dag måtte melka fram dit for å sendes med toget til Hegra meieri. Gårdene skifta på med å ha ansvaret for denne brøytinga og for melkekjøringa.

Jeg husker vi var på biltur til Trondheim. I 1920-åra var det ofte vanskelig å komme opp den bratte Saksvikbakken med de første av fars biler. Vi måtte av og til rygge ned og ta fart. Barna måtte ut for å skyve på bilen den siste kneiken.

Etter at det ble veg gjennom Trolla til Byneset kjørte vi bil til bestemor Berit Frøseth. Tidligere brukte mor og far båt fra Trondheim når de besøkte mors heimgard. En av mors brødre, Gudmund Frøseth, var lærer i Søndre Land ved Randsfjorden. Jeg husker vi flere ganger kjørte bil til ham og tante Jakobi. De hadde en praktfull hage i Ringelia. Gudmund guidet oss gjennom rosehagen og fortalte oss de latinske navnene på roser som blomstret i de forskjelligste farger. På samme epletre podet han flere sorter epler. Ei grein kunne ha røde epler, mens ei anna hadde gule eller grønne. Den hagen glemmer jeg aldri.

Den store brannslukningspumpa

Bygdas brannpumpe var stasjonert på Storflor. Pumpa var hånddrevet og krevde to mann i aksjon samtidig for å fungere. Sommerstid ble pumpa fraktet på ei langvogn med hest, mens den på vinterstid gikk med hest og slede. Jeg husker at utstyret var i bruk da uthuset brant ned på Nesset (Flormælen gård) i slutten av 1920-åra. Jernbanelinja går kloss forbi husa på gården, og brannårsaken var gnister fra damplokomotivet. Brannen skjedde under en tørr periode i slåttonna. Flormælen ligger rett overfor Storflor på andre sida av elva, og brannpumpe ble fraktet med langvogn over vadestedet til Nesset. Vannet ble pumpet med slange fra elva.

Krigen

Under 2. verdenskrig (1940–1945) bestemte tyskerne at det ikke var tillatt å være i besittelse av skytevåpen. De som ikke gav fra seg våpnene, ville bli straffet. Far hadde en revolver som han brukte ved slakting av griser, og den ville han ikke gi fra seg. Jeg husker han satt på vedkassen i kjøkkenet og smurte den inn med gris (tykttflytende smøreolje). Etterpå surret han den inn i ei tøyfille. Han fikk min bror Josef til å gjemme revolveren oppi åsen ovenfor garden. Josef har fortalt at han gjemte den i ei butelle, dvs. ei tettvokst gran med mye bar. Da unntakstilstanden kom, viste det seg at vi skulle hogge skogen nettopp der. Tyskerne hadde satt skrekk i oss, og far gav Josef beskjed om å hente revolveren og kaste den i lverhølen. Revolveren ligger nok på Stjørdalselvas bunn den dag i dag.

Det var også forbudt å ha radio. De ble samlet inn av nazister og lagret i et stabbur på Kjeldbergnesset. Slik gikk det også med vår radio. Etter krigen fikk vi den igjen.

På Renå hadde de lurt unna en radio, og den var i flittig bruk. Josef forteller at han syklet dit og lyttet illegalt på nyheter fra London.

Våren 1940, da tyskerne var her for å ta Hegra Festning, husker jeg at vi hoppet ut av senga om natta og gjemte oss bak senga når vi hørte de tyske flyene kom over oss. Hegra Festning var den festningen som holdt stand lengst i Sør-Norge da tyskerne okkuperte Norge.

Våre nærmeste slektninger på Stjørdalen (Stjørdalshalsen) evakuerte til Storflor i april dagene 1940.

I Oslo under krigen

Selv reiste jeg i mai 1941 til Oslo for å utdanne meg som sykepleier ved Ullevål Sykehus. Slekt og venner syntes det var rart at mor og far lot meg reise dit under krigen, men de ville at jeg skulle få meg utdannelse, og det er jeg glad for. Hver gang flyalarmen gikk, og jeg var i byen, måtte jeg springe til sykehuset og hjelpe til med å flytte pasientene ned i kjelleren. Da jeg sprang gjennom de folketomme gatene, hadde jeg et hvitt, bredt armbånd med Ullevål sykehus' merke på armen som viste at jeg var helsepersonell. Alle vinduene på sykehuset var blendet med svarte gardiner fordi tyskerne ville mørklegge hele byen. Hensikten var at engelske fly ikke skulle kjenne seg igjen og dermed finne sine militære bombemål. Utenfor sykehusvinduene var det under hele krigen montert tykke planker for å verne mot granatsplinter etc. Under sykehuset var det kjellerrom og underjordiske ganger mellom alle avdelinger. Hit tok vi de pasientene som var mulig å flytte på.

Krigen stoppet importen av mat til Norge, og tyskerne regulerte landets jordbruksproduksjon og la beslag på det meste – iallfall det beste. Vi fikk rasjoneringskort som sa hvor mye klær, sko og mat vi kunne kjøpe, og det var ikke mye. Jeg husker jeg en gang stod i ei lang kø for å kjøpe en pakke Marie-kjeks på fabrikkutsalget nede i byen. En gang fikk jeg sendt en pakke med klær fra Hulda – en ungdomsvenninne av mor bosatt i Sverige. Det var stort! På sykehuset gikk middagsmaten nesten utelukkende på fiskeretter, bl.a. klippfisk og fiskepudding. Kokt kålrabi fikk vi mye av. Kjøtt manglet helt. Jeg husker at ei venninne som var fra gård, fikk sendt noe kjøtt. Jeg ble bedt på besøk, og vi kosa oss skikkelig med maten. Melk hadde vi heller ikke. Som blodgiver fikk jeg derimot melk i tre uker etter hver gang jeg gav blod. Melk var en viktig motivasjonsfaktor for at jeg ble blodgiver. Den typiske importvaren kaffe var totalt fraværende. I stedet gikk det på kaffeerstatning. Denne var laget av brent korn og smakte ikke godt.

I pliktåret etter min utdannelse som sykesøster jobbet jeg ved Josefinegaten fødeavdeling nede ved Bislett. Jeg bodde på hybel i Hammerstad gate ved Kirkeveien. Det var fortsatt krigstid. Jeg husker jeg forsov meg en gang jeg hadde nattvakt og skulle møte kl. 1330. Jeg våknet etter midnatt, og ingen trikk gikk lenger. Det var langt til fødestua – farlig var det også å gå i gatene om natta. Jeg måtte ha drosje for å komme meg dit, men nattestid fikk en ikke drosje unntatt ved øyeblikkelig hjelp. Jeg ringte drosjesentralen og sa at jeg måtte på fødestua øyeblikkelig – underforstått at jeg var gravid. Da drosjebilen kom, tok jeg på meg ei vid kappe og satte meg inn. Sjåføren kjørte meg så fort han bare kunne til fødestua!

Når jeg ville besøke min søster Ruth på Kongsberg, måtte jeg søke om reisetillatelse med toget og begrunne behovet for reisen. Kun søknader om sykebesøk eller liknende ble innvilget. Ruth var sykepleier og bodde på hybel på sykehuset. Jeg søkte kun én gang, og da med begrunnelse om å få besøke min søster «som lå på Kongsberg Sykehus». Søknaden ble innvilget idet de trodde Ruth var pasient!

Det lengste jeg kunne få kjøpt billetter til uten å søke, var til Drammen. Den metoden jeg pleide å benytte for å komme helt til Kongsberg, var å kjøpe billett til Drammen. Da toget ankom der, sprang jeg ut og kjøpte billett til Hokksund og skyndte meg inn på toget igjen. For at konduktøren ikke skulle kjenne meg igjen, skiftet jeg plass og byttet noen klær. En person i Ruths vennekrets i Kongsberg tok toget fra Kongsberg til Hokksund og møtte meg der med billett. Jeg reiste til Kongsberg sammen med denne medhjelperen.

Jeg hadde nattvakt ved Josefinegaten fødeavdeling på fredsdagen 8. mai 1945. Jeg lå og sov på formiddagen i min hybel og ble vekket av min vertinne som banket på døra og ropte: «Frøken Storflor, frøken Storflor – du må stå opp. Det er blitt fred!» Da jeg så ut av vinduet, vaiet norske flagg fra alle balkonger. Det var fullt av folk som sprang rundt i gatene og ropte hurra og var så glad.

Jeg var med i et sangkor i Storsalen (Indremisjonen). Utpå sommeren skulle vi synge for kongen, som nettopp hadde kommet hjem fra England. Sammen med tusenvis av andre

sangere, fra kor av alle slag i Oslo og omegn, hadde vi fellesøvelse på Bislett stadion. Dirigenten stod midt ute på banen og dirigerte, mens vi fylte alle tribuner! Vi marsjerte fra Bislett oppover til Slottsplassen, hvor vi sang for kongen som stod på balkongen. Resten av kongefamilien var ennå ikke kommet hjem til Norge. Vi sang bl.a.: «Ditt løfte alt for Norge, det har du trofast holdt!» og «Norge i rødt, hvitt og blått».

De første fredsdagene sov vi verken natt eller dag. Vi feiret freden med venner og jublet av glede mot alle vi møtte i bygatene. Det var en uforglemmelig tid.

Tilbake til Storflor

Da jeg var nygift rett etter krigen, var det vanskelig å få seg husrom i Trondheim, hvor min mann Arne hadde arbeid som ungdomssekretær i Misjonsselskapet. Vårt første barn, Odd Jostein (f. 11.11.1948), hadde sine første to barneår på Storflor. I 1951 kjøpte vi enebolig i Ringvålvegen 23 på Heimdal. Senere på året kom Eldbjørg til verden (f. 7.6.1951). I 1956 fikk vi Jon Arne (f. 11.5.1956), og året etter Bjarte (f. 3.9.1957).

Heimdal og Rindal

I 1958 flyttet vi til Rindal, hvor Arne ble sokneprest, senere prost. Arne var aktiv i politikken og ble ordfører i Rindal for Kristelig Folkeparti. I perioden 1969–73 var han stortingsmann og bosatt i Oslo. Familien bodde på prestegården i Rindal. I kortere perioder bodde også jeg i Oslo. I tida i Rindal var jeg selv husmor, med enkelte vikariater som lærer. Fjorten dagers tid før Arne døde høsten 1973, flyttet vi tilbake til vår bolig på Heimdal. Her arbeidet jeg som sykepleier ved Ringvål Sykehus inntil jeg gikk av med pensjon.